

BIBLIOGRAFIA

ELS POBLES DE L'ALT EMPORDA. Edició de 300 exemplars numerats. Text de Montserrat Vayreda Trullol; dibuixos i serigrafies de diferents artistes. En fascicles de 32 per 24 centímetres. Ed. ART-3. Figueres.

Aquesta obra pretén ésser, com s'afirma en la presentació, «una visió detallada dels pobles de l'Alt Empordà». Amb una vintena de fascicles publicats, podem assegurar que els autors no sols compleixen el que prometen, sinó que ens ofereixen a més, una versió poetitzada —i al mateix temps molt actual— dels pobles ressenyats a través del ric i vigorós lèxic de l'autora del text i de les il·lustracions —diferents d'estil, però unides en llur amor i compenetració amb el paisatge— dels artistes que hi col·laboren.

Montserrat Vayreda, tan bona coneixedora del nostre Empordà, ha recorregut pam a pam el país que descriu i, com a fruit de les seves recerques, ens presenta uns suggestius i personals quadres, corresponents, cada un d'ells a la setantena de municipis alt empordanesos objecte de l'obra. En ells no sols se'ns retraten els pobles, llogarrets i fins a tot les cases escampades, quant s'ho mereixen, o els vestigis artístics i arqueològics, sinó que, amb la ploma a la mà, se'ns fa reviure aquell esperit local, fet de passat i de present, que sols saben revelar les persones capaces de fer parlar llurs pedres i endintar-se en els neguits, les esperances o les realitats de llurs veïns.

Amb un llenguatge empordanès pels quatre costats, i un ric o original vocabulari, ferreny com l'estil romànic, tan arrelat aquí, Montserrat Vayreda ens sorprèn a cada moment amb agudes observacions sobre cada un dels detalls que el seu anar i venir pels camins, els carrers i les places l'hi aporta: els arbres, els carreus, les dovelles, els homes i les dones, els treballs i el bestiar, sense amagar-nos aquells trets de la nostra secular desídia, manifestada en la crosta de brutícia i deixadesa que mantes vegades apareixen en els nuclis rurals. La seva fina sensibilitat i el seu ofici de poetessa, acaben però, donant al final de cada poble aquella lírica pinzellada que redimeix qualsevol pecat.

Heus aquí, per axemple, sobre Masarac:
Ai, poble de Masarac
que entre Sant Martí i l'Altrera
no sents cap altre afalac
que el de tardor i primavera.
Entre el carrer de la Font
i el d'Amunt, que se t'enfila
pares el sol i la son
en cases color d'argila.

O bé sobre Santa Llogaia:

Santa Llogaia té llogaters
vinguts de les Castelles;
ben dovellades portes als carrers
i murs de pedres velles.

L'obra —una autèntica guia de l'Empordà actual— junt amb els detalls històrics que mai no falten, ens informa sobre els monuments, els pormenors de caire geogràfic, com la demografia antiga i actual, les activitats econòmiques, etc. Jo diria, de totes maneres, que el que la fa més atractiva, a més de les dades concretes sempre interessants, és la llambregada personal, el tòc de poesia que l'hi dóna l'autora, cosa que no significa ni molt menys el ludir ni mixtificar la realitat de cada dia, doncs quant convé sap posar el dit sobre les nafres o denunciar l'escàs sentit de responsabilitat de determinats organismes o persones en la conservació d'un patrimoni, artístic o natural, que és de tots.

La part literària es complementa amb nombroses il·lustracions —dibuixos, serigrafies, etc.— degudes, la majoria, a artistes empordanesos: Bech de Careda, Felip Vilà, Ministral, Lluís Vayreda, E. Vallès, etc., cada un dels quals materialitza amb el llapis o el pinzell determinades parcel·les del nostre país. Poques vegades, el contingut d'un text encaixa tan bé amb el seu suport gràfic, potser perquè tan l'autora de la part literària com els autors de la part gràfica procedeixen de les mateixes arrels empordaneses.

Crec que, quan aquesta voluminosa producció sigui acabada, la nostra comarca podrà comptar amb un llibre fonamental que, al mateix temps que ens servirà de guia geogràfica, apareixerà com un dels més ben dotats cants espirituals de la nostra terra.

A.C.

EL BAJO AMPURDAN, de Juan Carandell Pericay; Universidad de Granada, a. 1945. Edició en facsimil patrocinada per la Diputació Provincial de Girona, l'any 1978, en un volum de 185 pàgs., més XXVIII, de 24 per 17 cm.

La Diputació de Girona, per mitjà de la seva Conselleria de Cultura, regida últimament pel Sr. Joan Tarrés, està portant a cap, des de fa temps, una meritòria labor no sols d'ajuda a institucions com el nostre Institut d'Estudis Empordanesos, dedicades a donar sortida als treballs d'investigació sobre temes comarcals, sinó d'edició de publicacions d'importància bàsica per les terres gironines. Un exemple n'és la reedició, en facsimil ara, de la monografia sobre el Baix Empordà, escrita pel fill de la terra, Joan Carandell, durant els primers anys de la nostra darrera Guerra Civil i donada a llum per primera vegada en el Butlletí de la Universitat de Granada, per iniciativa del Dr. Lluís Soler Sabarís, l'any 1942.

Es tracta d'un treball de geografia —«ensayo geográfico» l'anomena el seu autor—, rar de trobar en la seva primera edició, i que seguint els esquemes tradicionals de la Geografia, comença amb una primera part dedicada a la delimitació de la comarca i a la descripció dels aspectes fisiogràfics de la mateixa: morfologia, hidrografia, formacions eòliques, costes, climatologia, estrat vegetal i fauna. Després segueix una segona part on s'analitza el paisatge humà, especialment la demografia i l'habitat, tant rural com urbà. Una tercera part estudia els mitjans de vida i les fonts de riquesa: la mineria, la pesca, la indústria del suro —pràcticament l'única destacable— les comunicacions, tant terrestres com marítimes, la trashumància pastoral i el règim de propietat rural. Acaba amb unes consideracions sobre el que podríem dir-ne Geografia social i cultural, que apareixen formant la quarta part del llibre. Tot plegat va il·lustrat amb dibuixos del mateix autor amb els quals se'ns posa de manifest que a més d'un eminent científic —era catedràtic de Ciències Naturals de l'Institut de Còrdoba— Carandell era un notable dibuixant, aptituds freqüentment agermanades en els professionals de la Geografia o les Ciències Naturals (recordi's per exemple, entre altres, el cas de l'eminent geògraf P. Desfontaines).

Malgrat els anys passats des de la seva elaboració, encara avui el llibre d'En Carandell representa el millor tractat de Geografia sobre la comarca del Baix Empordà, vista com a conjunt unitari, doncs en quant a la zona litoral no podem oblidar la magnífica monografia d'Yvette Barbaza: «Le paysage humain de la Costa Brava».

«El Bajo Ampurdán» ha passat a ésser un clàssic de la matèria, ja que si bé alguns capítols, sobre tot els de Geografia humana i econòmica s'haurien d'actualitzar, queden, de totes maneres, com a testimonis d'unes estructures i unes condicions que representen el model geohumà de l'etapa immediatament anterior a les profundes transformacions dels anys seixanta originades pel turisme. A part queden els capítols dedicats a la Geografia física que segueixen conservant gairebé íntegrament llur valor després de quaranta anys d'haver estat escrits.

La nova edició facsimilada s'enriqueix amb una nota editorial en la que se'n explica la gènesi i la finalitat de la mateixa, a més d'uns curts articles que emmarquen l'autor i l'obra. El primer, escrit expofés per aquesta reedició, degut a l'eminent geògraf Lluís Solé Sabarís, on es fa la biografia de l'autor acompanyada d'una relació de les seves diferents publicacions. Els altres tres són articles apareguts a la premsa local en ocasió de la seva mort, el setembre de 1937.

Creiem que ha estat un gran encert fer aquests reedició i que honora a tots els que hi han intervingut tant pel que significa d'homenatge a un empordanès il·lustre com de facilitar el coneixement de la seva obra principal referent a les nostres terres.

A.C.